

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

|| Sayı/Issue Özel Sayı 1 (Ekim/October 2023), s. 1113-1127.
|| Geliş Tarihi-Received: 06.09.2023
|| Kabul Tarihi-Accepted: 05.10.2023
|| Araştırma Makalesi-Research Article
|| ISSN: 2687-5675
|| DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1356167

Demokrat Parti Dönemi Ardahan Kazasında Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları ve Kutlamaların Yerel Basına Yansıması (1953-1960)*

Republic Day Celebrations in Ardahan District during the Democratic Party Era and Their Reflections on the Local Press (1953-1960)

Güler ERTEM**
Orhan DOĞAN***

Öz

Millî bağımsızlık ilkesi gereğince kazanılan Türk Kurtuluş Savaşı'nın ardından; millî egemenlik ilkesine uygun olarak da 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilmiş ve yeni devletin rejiminin adı resmen konulmuştur. Türk siyasi hayatında yeni bir safha açan bugünün millî bayram olarak kabul edilmesi Meclisin 19 Nisan 1925 tarihli oturumunda gerçekleşmiş ve bu tarihten itibaren Cumhuriyet Bayramı her yıl 29 Ekim'de yurt içinde ve dış temsilciliklerde kutlanmaya başlanmıştır. Tek Parti Dönemi'nde Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nin talimatları ile organize edilen ve halkın yoğun katılımıyla gerçekleşen Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, ilerleyen yıllarda da kutlama programı bakımından benzerlik göstermiştir. Bu çalışmada, Kars vilayetine bağlı Ardahan kazasında, 1953-1960 yılları arası Cumhuriyet Bayramı kutlamaları ele alınmıştır. Yurt genelinde olduğu gibi Ardahan kazasında da Cumhuriyet Bayramı kutlamaları belli bir program dâhilinde ve halkın geniş katılımıyla gerçekleşmiştir. Çalışmada Ardahan'ın yerel gazetelerinden Serhad Ardahan ve Kurtuluş Ardahan gazeteleri esas alınmış olup ayrıca Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi belgeleri ve konu ile alakalı tetkik eserlerden faydalanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, Bayram, Ardahan, Serhad Ardahan, Demokrat Parti.

Abstract

After the Turkish War of Independence, which was won in accordance with the principle of national independence; In accordance with the principle of national sovereignty, the Republic was declared on 29 October 1923 and the name of the regime of the new state was officially named. This day, which opened a new phase in Turkish political life, was accepted as a national holiday at the session of the Parliament on April 19, 1925, and since then, Republic Day has been celebrated every year on October 29 in the country and in foreign missions. Republic Day celebrations, which were organized under the instructions of the General

* Bu çalışma, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda çalışılmakta olan "1927-1992 Yılları Arası Ardahan Kazası" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Öğr. Gör., Ardahan Üniversitesi, Rektörlük Ortak Dersler Bölümü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, Ardahan/ Türkiye, e-posta: gulerertem@ardahan.edu.tr, ORCID:0000-0001-6786-3319.

*** Prof. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Kahramanmaraş/ Türkiye, e-posta: odogan@ksu.edu.tr, ORCID:0000-0002-9404-7752.

Secretariat of the Republican People's Party during the Single Party Period and took place with intense public participation, were similar in terms of the celebration program in the following years. In this study, Republic Day celebrations between 1953 and 1960 in the Ardahan district of Kars province were discussed. As is the case throughout the country, Republic Day celebrations in Ardahan district were held within a certain program and with wide participation of the public. The study was based on the local newspapers of Ardahan, Serhad Ardahan and Kurtuluş Ardahan, and also used Prime Ministry Republic Archive documents and research works related to the subject.

Keywords: Republic, Feast, Ardahan, Serhad Ardahan, Democratic Party.

Giriş

Millî Mücadelenin başarıyla sonuçlanmasının ardından Saltanat kaldırılmış yeni Türkiye için yeni bir rejim tayin etme zamanı gelmişti. Fransız İhtilali ile Avrupa'da yaygınlaşan demokratik yönetimlere doğru yönelme süreci, dönemin asker ve aydın kadrosunun da dikkatini çekmişti. Cumhuriyet fikrini benimseyen kadro, daha öncesinde en iyi yönetim biçimi olarak Cumhuriyeti düşünen Mustafa Kemal Paşa önderliğinde, bu fikri uygulamaya koyulmuştur (Alpaslan ve Aydın, 2015, s. 263). Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nda yapılacak değişiklikleri görüşmek üzere özel bir Mütetassıslar Encümeni, Mustafa Kemal Paşa önderliğinde toplanmıştır. Ekim ayında gerçekleşen görüşmelerde; cumhurbaşkanının Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından, TBMM üyeleri içerisinde seçilmesine ve devlet başkanı olarak yasama yetkisinin yanında yürütme yetkisini de almasına karar verilmiştir. Cumhuriyetin ilanına yönelik gerçekleşen bir dizi görüşme ve toplantıların ardından Mustafa Kemal Paşa, 28 Ekim akşamı Fırka Heyet-i İdare ile gerçekleştirdiği toplantının ardından Çankaya Köşkü'nde organize edilen yemeğe katılanlara *Yarın Cumhuriyeti İlan Edeceğiz* demiştir. Mustafa Kemal Paşa ve İsmet Paşa 20 Ocak 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanununun içeriğinde yaptıkları çalışmada, ilk maddeye "*Türkiye Devletinin Hükümet şekli Cumhuriyettir*" ifadesini eklemiştirler. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu değişiklikleri Meclis Genel Kurulunda da görüşülmüş ve Cumhuriyetin ilanı oy birliği ile kabul edilmiş, böylece Türkiye'nin yeni rejimi de resmen belli olmuştur (Salman-Bolat, 2007, s. 52-54).

Cumhuriyetin ilanı az bir muhalefete rağmen ülkede ılımlı karşılanmış ve 29 Ekim 1923 gecesini başta Ankara olmak üzere yurttan şenlik içerisinde kutlanmıştır. 26 Ekim 1924 tarihli ve 986 numaralı kararname ile de yönetim şeklinin artık Cumhuriyet, Cumhuriyetin ilan gününün de 29 Ekim olduğu vurgulanarak, bugünün 101 adet top atılarak ve özel bir programla kutlanmasına karar verilmiştir. Söz konusu kararname ile 29 Ekim, resmi bayram statüsüne gelmeden evvel 1924 senesinde gerçekleşecek olan kutlamalar devlet tarafından tertip edilmiş, geniş katılımı da gerçekleştirmiştir. 1924 yılı kutlamaları ilerleyen yıllardaki kutlamaların da başlangıcı olmuştur (Haykır ve Çevik, 2014, s. 333; BCA, 030.18.01.01.011.48.17, s. 3).

Cumhuriyet Bayramı'nın millî bayram olarak kutlanmaya başlaması ise Mecliste, 19 Nisan 1925 tarihinde kabul gören; "*Türkiye dâhil ve haricinde devlet namına yapılacak millî bayram merasimi Cumhuriyetin ilan edildiği 29 Teşrinievvel günü icra edilir*" yasa ile olmuştur (TBMM Zabıt Ceridesi, D. 2, C. 18, 1976, s. 165). Halka yeni rejimi anlatmak, benimsetmek ve rejimin meşrutiyetinin sağlanmasının amaç edinildiği Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, ilk yıllarda bir günlük ve üç bölümden oluşan bir programla kutlanmıştır. Resmî kabul ile başlayan kutlamalar, resmî geçitle devam etmiş gece ise fener alayları yapılmıştır (Salman-Bolat, 2007, s. 366; Haykır, 2021, s. 1356).

Cumhuriyetin ilanının ardından bayram kutlaması her yıl düzenli gerçekleşmekle beraber; sonraki yıllarda gerçekleşecek olan kutlamalara da örnek teşkil eden "10. yıl" kutlamalarına büyük önem verilmiştir (Yavaş, 2023, s. 259). Bu amaçla hükümet öncelikle

halkın katılımının daha fazla olacağı bir kutlama programı hazırlamıştır (Doğaner, 2007, s. 121). Hatta bu yıl 11 Haziran 1933'te içeriğinde kutlamaların üç gün süreceğinin de belirtildiği 2305 numaralı "Cumhuriyetin İlanının Onuncu Yıl Dönümü Kutlama Kanunu" çıkarılmıştır (Narin, 2023, 728). Yine kutlamaların 10. yılı münasebetiyle İstanbul'da bastırılmış olan inkılâp ve istiklâl konulu matbuların tayyarelerle yurdun muhtelif yerlerine atılması 19.10.1933 tarih ve 2305 sayılı kanunla kabul edilmiştir (Resmi Gazete, 23 Teşrinievvel 1933). Mustafa Kemal Paşa da Cumhuriyetin ilanının 10. yılı münasebeti ile Ankara'da yapılan büyük kutlama törenine katılmış ve bir konuşma gerçekleştirmiştir. Mustafa Kemal Paşa gerçekleştirdiği konuşmasında; kısa süre içerisinde büyük işler başardıklarını, yapılan işler içerisinde de en büyüğünün "temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti" olduğunu söylemiştir. Ayrıca Cumhuriyet Bayramı'nın bir millet bayramı olduğunu da dile getiren Mustafa Kemal, bu bayramın her yıl huzur ve mutlulukla kutlanmasını dilemiştir (Şavkılı, 2019, s. 365).

1935 yılına gelindiğinde kutlamaların bir düzen içerisinde ve yurt genelinde ortak bir bilinçle kutlanması amacı ile yeni bir kanun kabul edilmiş ve bu kanun ile tüm yurttaki kutlanan bayramların ortak bir düzen ile yapılması kararlaştırılmıştır. Bu doğrultuda her vilayet merkezden gelen talimatlar doğrultusunda, kutlamalar adına yapılması gerekenleri özenle yerine getirmiştir (Şavkılı ve Ertem, 2019, s. 202-203).

Ardahan'da Tek Parti Dönemi'nde yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamalarından sadece 1937 yılına ait kutlama kayıtlarına ulaşılabilmektedir. Ardahan CHP ve Halkevi başkanı tarafından CHP Genel Sekreterliği'ne gönderilen 31.10.1937 tarihli raporda; 1937 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının Ardahan kazasında da gerçekleştiği belirtilmiştir (BCA, 490.01.1145.18.1, s. 23).

Kutlamaların 3 gün sürecek şekilde hazırlandığı bayram programı, 28.10.1937'de öğleden sonra başlamıştır. Kutlamalarda öncelikle halkevi binası önüne daha önceki yıllarda görülmemiş surette zarif bir tak¹ hazırlanmış, gece takın muhtelif yerlerindeki vecizelerin görünebilmesi adına da elektrik düzeneği kurulmuştur. Yine aynı günün gecesinde halkevine çalgı getirilmiş ve halk sabaha kadar milli havalar eşliğinde milli oyunlar oynamış, bu vesile ile de halkın Cumhuriyete olan bağlılığı pekiştirilmiştir.

29 Ekim'de ise halk, tören yeri olan Cumhuriyet alanında yer bulabilmek amacı ile erkenden kutlama programında kendilerine tahsis edilen alanlarda yerlerini almıştır. Tören alanında; hudut taburunun hazırladığı askerler, mektepliler ve köylerden davet edilen atlı-yaya halk ve Ardahan Halkevi'nin spor şubesinden seçilen sporcular bulunmuştur. Törende özenle hazırlanan resmigeçite halk, ellerinde parti bayrakları olmak suretiyle "Yaşasın Cumhuriyetin 14. yıl dönümü" nidalarıyla iştirak etmiş ve belediye tarafından yapılan takın altından canlı tezahüratlarla geçmiştir. Resmigeçitin ardından ise topluca şehitliğe gidilmiş ve bir söyleyle şehitliğe çelenk konulmuştur. Öğleden sonra ise tabur tarafından, halkın da faydalandığı şenlikler tertip edilmiştir. Programın gece bölümünde ise halkevinde milli oyunlar oynanmış, halkevi gösteri kolu tarafından *İstiklal* adlı piyes sahnelenmiştir. Ardından da belediye tarafından temin edilen havai fişekler atılmış, tabur tarafından da bir fener alayı tertip edilmiş ve bütün caddelerde şenlikler gerçekleşmiştir. Kazanın mülki idarecileri ve halkevinin özenle hazırladığı kutlamalara halk yoğun ilgi ile iştirak etmiş; hatta halkevinde gerçekleştirilen etkinliklerde izdiham nedeniyle bazen zabitanın müdahalesine ihtiyaç duyulmuştur. Kutlamaların 3. günü de aynı heyecan ve katılımı gerçekleşmiştir (BCA, 490.01.1145.18.1, s. 24).

¹ Milli bayramlarda veya önemli bir olayı anmak amacıyla tertip edilen şenliklerde, geçit yapılacak yelere kurulan, yazı ve çiçeklerle süslü kemer. <https://sozluk.gov.tr/>.

Cumhuriyet Bayramı kutlamaları Demokrat Parti Dönemi'nde de 3 günlük program çerçevesinde, aynı hissiyat ve önemle kutlanmaya devam etmiştir. Çalışmamızın konusu içeren Demokrat Parti Dönemi Ardahan kazası Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında, Ardahan yerel basınına başvurulmuştur. Yaklaşık 40 yıl Rus işgali altında kalan, ardından Gürcü işgaline uğrayan Ardahan, 23 Şubat 1921 de işgalden kurtarılmış ve anavatana katılmıştır (Konukçu, 1953, s. 558-559). 1921-1926 yılları arası vilayet olan Ardahan, 26 Mayıs 1926'da çıkarılan kanunla Kars vilayetine bağlanarak kaza statüsüne getirilmiştir. 27 Mayıs 1992'de tekrar vilayet olan (Şimşek, 2015, s. 207-208) Ardahan'da yayın hayatının 1922 yılında çıkarılan "Yeşil Yuva" dergisi ile başladığı görülmüştür. Ayda bir çıkarılan "ilmi, edebi bilhassa terbiyevi mecmua" olduğu belirtilen derginin mesul müdürü ve imtiyaz sahibi Ali Rıza Bey'dir (Yeşil Yuva, 1 Ekim 1922). İlk sayısı 1 Ağustos 1922'de Artvin'de çıkarılan dergi, Ali Rıza Beyin memur olması ve tayin durumundan üçüncü sayısından itibaren Ardahan'da ardından da Muğla'da çıkarılmıştır (Sarıkaya, 2020, s. 398).

Yeşil Yuva'nın ardından 1932 yılında Ardahan Merkez Mektebi tarafından "Küçük Mektepli" adında, pazar günleri yayımlanan bir gazete çıkarılmıştır. Mesul müdürü mektep muallimlerinden İsmail Hakkı Bey'in olduğu gazetenin ulaşılan tek sayısı 20 Şubat 1933 tarihli 19. sayıdır (Gündoğdu vd., 2022, s. 451). Küçük Mektepli gazetesinden sonra 1950 yılının başlarına kadar Ardahan yerel basına ait herhangi bir bulguya rastlanılamamıştır.

14 Mayıs 1950 seçimlerinde iktidara gelen Demokrat Parti'nin 1931 Matbuat Kanunu ve değişikliklerini 5680 sayılı yeni basın kanunu ile yürürlükten kaldırması ile (Baran, 2018, s. 394) Ardahan'da da basın hayatının canlandığı, başta günlük, siyasi gazeteler olmak üzere mesleki alanda da dergilerin çıkarılmaya başlandığı görülmüştür. 7 Mayıs 1953 tarihinde basım yeri Kars olan Ardahan'a ait 2 gazete çıkarılmıştır. Bu gazeteler; sahibi Orhan Erdoğan ve neşriyat müdürlüğünü Arslan Güven'in yaptığı "Ardahan", sahibi ve mesul müdürü Veli Özkan'ın olduğu "Ardahanın Sesi" gazeteleridir (Ardahan, 7 Mayıs 1953, s. 1; Ardahan'ın Sesi, 7 Mayıs 1953, s. 1). Siyasi oldukları belirtilen ve günlük çıkarılan gazetelerin yayın hayatları kısa olmuştur (Ardahan, 18 Mayıs 1953, 1; Ardahanın Sesi, 19 Mayıs 1953, s. 1).

Bu çalışmanın ana kaynakçasını oluşturan Serhad Ardahan Gazetesi de 1953 yılı Ağustos ayında, tarafsız siyasi bir gazete olarak yayın hayatına başlamıştır. Gazetenin imtiyaz sahibi Haşim Dursunoğlu, mesul müdürü ise Kemal Okyay'dır. Haftada iki, pazartesi ve cuma günleri çıkarılmaya başlanan gazete (Serhad Ardahan, 3 Ağustos 1953, s. 1) 1980 yılına kadar yayın hayatını sürdürmekle beraber Ardahan'ın en uzun soluklu gazetelerinden olmuştur (Serhad Ardahan, 21 Nisan 1980, s. 1). Serhad Ardahan gazetesinin ardından, Kurtuluş Ardahan gazetesi de 1953 yılında çıkarılan bir diğer gazete olmuştur. Siyasi, demokrat gazete olarak yayın hayatına başlayan gazetenin imtiyaz sahibi Sait Toker, mesul Müdürü Fahrettin Gündüz olurken gazetenin yazı işleri müdürlüğünü de Lütfü Hamşioğlu yapmıştır (Kurtuluş Ardahan, 2 Ocak 1954, s. 1). Gazetenin 1957 yılına kadar yayın hayatını sürdürdüğü görülmüştür (Kurtuluş Ardahan, 10 Ekim 1957, s. 1).

Siyasi gazetelerin yanında mesleki gazetelerin de çıkarılmaya başlandığı Ardahan'da 31 Ocak 1955'te Ardahan Öğretmenler Derneği tarafından "Işık" adlı mesleki bir gazete çıkarılmıştır. Gazetenin sahibi derneğin başkanı olan Mehmet Buzluk, mesul müdürü ise Mübahat Türkmen'dir (Işık, 31 Ocak 1955, s. 1). On beş günde bir çıkartılan gazetenin ulaşılan son sayısı 3. sayıdır (Işık, 1 Mart 1955, s. 1).

1. 1953-1960 Yılları Arası Ardahan'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

1.1. 1953- 1955 Yılları Arası Kutlamalar

7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'nin kurulmasıyla Türkiye'nin siyasi sahasında yeni bir dönem başlamıştır. CHP iktidarının özellikle de sıkıyönetim altındaki yoğun baskıcı döneminde süratli bir şekilde örgütlenen DP kısa sürede güçlenmiştir. Bu gücün kaynağı, örgütlenme yeteneği ya da birikmiş toplumsal muhalefete dayanmanın dışında daha evvel yaşanan ve olumsuz sonuçlanan çok partili hayat deneyiminin olmasıyla da alakalı olmuştur (Yıldız, 1996, s. 482).

CHP, DP'nin beklenmeyen yükselişinin önüne geçmek amacıyla 1947'de yapılması gereken genel seçimleri erkene almış ve seçim 21.7.1946 yılında gerçekleşmiştir (Yıldız, 1996, s. 483). Bu seçimde DP 61 milletvekili çıkararak istediği başarıyı elde edemese de 14 Mayıs 1950 seçimlerinde %53,3 oy oranı ile 408 milletvekili çıkarmış ve CHP'nin 27 yıllık iktidarına son vermiştir (Akandere, 2010, s. 9; Güngör, 2010, s. 202). 1946 yılında yapılan genel seçimlerle Türk siyaset sahnesinde yerini alan DP, 14 yıl boyunca yapılan 4 genel seçimde Ardahan'ın da bağlı olduğu Kars vilayetinden milletvekili çıkarmayı başaramamıştır (Topçu, 2014, s. 106). Ardahan kazasında ise 1955 belediye seçimlerinde DP listesi seçimi bütün olarak kazanmış ve Ardahan belediyesi 16 yıl sonra el değiştirmiştir (Serhad Ardahan, 15 Kasım 1955, s. 1).

Cumhuriyetin ilanının ardından her yıl ülke geneli zengin programlarla gerçekleşen Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, DP Dönemi'nde de aynı şekilde kutlanması adına gereken özen gösterilmiştir. Bu vesile ile Bakanlar Kurulu tarafından 23.10.1953 tarihinde Cumhuriyet Bayramı'ndaki, resmigeçit töreniyle alakalı bir karar alınmıştır. Beş maddelik karar şu şekildedir:

- 1- Cumhuriyet Bayramı'nda gerçekleşecek geçit törenine askeri kıtalarla okullar ve izcilerin katılması,
- 2- Askeri kıtaların bulunmadığı yerde resmikabulden sonra okullarla izciler tarafından geçidin gerçekleşmesi,
- 3- Askeri geçit yapılacak yerlerin Millî Savunma Bakanlığı'na belirlenmesi,
- 4- Geçite katılacak kıtaların teftişinin mahallin en büyük mülkiye amiri ile komutanı ve belediye başkanı tarafından yapılması,
- 5- Bu vesile ile yapılmakta olan baloların tertip edilmemesi (BCA, 030.18.01.02.124.80.12).

Cumhuriyet Bayramı'nın 30. yıl dönümü olan 1953 yılı 29 Ekim günü için Ardahan kazasında bir kutlama programı tertip edilmiştir. Bu kutlama programına göre; bayram Ardahan kaymakamının konuşması ile başlayacak, saat 09.30'da kaymakamlık makamında tebrikler kabul edilecek, tebrikler sonunda da hazırlanmış çelenkler Atatürk Abidesine konulacaktı. Saat 10.00'da ise tören yeri olarak belirlenen postane meydanına gidilecek; resmigeçit ve tören yapılacaktı. Söz konusu resmigeçit aşağıdaki sıraya göre düzenlenmiştir:

- 1- 23 Şubat İlkokulu
- 2- Karabekir İlkokulu
- 3- Ortaokul
- 4- Askeri kıta
- 5- Jandarma müfrezesi
- 6-23 Şubat Gençlik Kulübü ve sporcular

7-Diğer teşekküller ve atlılar

Resmigeçitin ardından tören alanındaki herkes şehitliğe giderek; bir tören eşliğinde şehitlerimiz anılacaktı. Programın sonunda ise bayrama özgü tarzda birçok eğlence, müsamere ve fener alayları düzenlenecekti (Serhad Ardahan, 26 Ekim 1953, s. 1).

1954 yılı kutlama hazırlıklarının bayramın manasına uygun olacak şekilde günler öncesinden başladığı Serhad Ardahan gazetesinde “*Cumhuriyet Bayramı Hazırlıkları İlerliyor*” başlığıyla duyurulmuştur (Serhad Ardahan, 28 Ekim 1954, s. 1). 1953 yılı kutlama programına göre daha zengin içerikte olan 1954 yılı kutlama programı şu şekildeydi:

28 Ekim 1954 Perşembe günü saat 13.00’da başlayıp 30 Ekim 1954 Cumartesi saat 24.00’a kadar sürecek şekilde planlanan kutlamalar müddetince; resmi, hususi daire, müessese, kurum ve evler bayraklarla donatılacak; resmi daireler, sokaklar, meydanlar ışıklanacak ve belediyece uygun görülen yerlerde zafer takları kurulacaktı.

Kutlamaların ilk günü olan 28 Ekim Perşembe günü saat 13.00’ da hoparlörle İstiklal Marşı ile birlikte bayraklar asılacak ve 31 Ekim pazar günü, gün batımına kadar asılı kalacaktı. Ardından saat 13.15’te belediye, okullar, diğer müessese ve kurumlar özel bir törenle Jandarma Komutanı Sami Aksoy nezaretinde Atatürk Anıtına çelenk koyacaktı. Programın gecesinde ise saat 19.00’da 31 yıl önce ilan edilen Cumhuriyetin ilan anı belediye tarafından 11 atım topla temsil edilecekti.

Kutlamaların ikinci günü olan 29 Ekim Cuma günü ise saat 09.00’dan 09.45’e kadar hükümet konağında resmihakul gerçekleşecek ve hükümet adına tebrikler kabul edilecekti. Bayram merasimi sağlık merkezi önündeki spor sahasında yapılacak ve saat 09.30’da merasime katılacak birlik ve teşekküller alanda kendilerine ayrılan yerleri almış olacaktı. Merasim alanının düzeninden ise Jandarma Komutanı Sami Aksoy, Alay Komutanlığınca görevlendirilecek bir subay, Ardahan Ortaokul Müdürü İlhan Abatay ve Maarif Memuru Abbas Araslı heyet halinde sorumlu tutulmuştur. Bayram merasimi için belirlenen sağlık merkezi önündeki spor sahasında saat 10.00’da kaymakam, refakatinde askeri komutanla birlikte alana gelerek merasime katılan birlik ve teşekküller ile halkın bayramını kutlayacaktı. Kutlamanın ardından İstiklal Marşı eşliğinde bayrak çekilecek ve ortaokul müdürlüğünce belirlenen bir öğretmen ve bir öğrenci günün önemini belirten konuşma yapıp, diğer okullardan seçilen öğrenciler de şiirler okuyacaktı. İlkokullar, ortaokul, spor ve gençlik teşekkülleri, savcı alayı ve bağlı birliklerin sırayla gerçekleştirdiği resmigeçitle alandaki törene son verilecekti. Yine aynı gün Ticaret ve Sanayi Odası tarafından öğrencilere şeker ikramı yapılacak, öğleden sonra ise ilk ve ortaokul öğrencilerine milli ve askeri konulu iki seanslı bir film, sinema müdürlüğünce ücretsiz gösterilecekti. Bayramın neşe içerisinde geçmesi için ayrıca belediye tarafından temin edilecek davul zurna ve hoparlör yayınları aralıksız faaliyette bulunacak; meydanlarda milli oyunlar oynanacaktı. Programın gece bölümünde ise Sv. Alay Komutanlığınca görevlendirilenler nezaretinde gerekli malzemelerin belediye tarafından temini ile fener alayı tertip edilecekti.

29 Ekim sabahından saat 12.00’a kadar tüm işyerlerinin kapalı olacağı aksi durumda cezai işlem yapılacağı belirtilmiş, merasim alanındaki disiplin ve düzenden ise polis ve jandarmanın görevli olduğu belirtilmiştir. Programda belirtilen tören ve kabullere kasaba ve köylü bütün halkın davetli olduğu; ayrıca nahiye ve köylerde de bu programın içeriğine uygun tarzda etkinliklerle bayramın şenlik ve neşeyle kutlanacağı da belirtilmiştir (Serhad Ardahan, 28 Ekim 1954, s. 1-2).

Kurtuluş Ardahan gazetesinde Ardahan’da Cumhuriyetin 31. yıl dönümünün coşkun bir heyecan içerisinde kutlandığı belirtilmiştir. Bayram günü ortaokul

öğrencilerinin söylediği İstiklal Marşı'nın ardından Ardahan Ortaokul'u Fransızca Öğretmeni Mehmet Buzluk tarafından; Türk milletinin 20. asırda çektiği acı ve ızdırabın Atatürk'ün önderliğinde gerçekleşen milli mücadele ile son buluşu; Cumhuriyetin ilanı ve Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk milletine kazandırdıklarını anlatan bir hitabet gerçekleşmiştir (Kurtuluş Ardahan, 1 Kasım 1954, s. 1).

Her yıl ekim ayı içerisinde Cumhuriyetin ilanı ve Cumhuriyetin her anlamda faydalarını belirten yazılar Ardahan yerel basınında sıkça yer almıştır. Yine bu vesile ile Cumhuriyetin ilanının 31. yıl dönümüne özel "*Bizim Cumhuriyetimiz*" başlıklı yazı Kurtuluş Ardahan gazetesinde yayımlanmıştır. Mehmet Buzluk'a ait yazıda; tarihte milletlerin hayatında Fransız, Faşizm, Nazizm ve Komünizm gibi birçok ihtilalin yaşandığı, bu ihtilallerin hepsinin amacının aynı: milletleri daha rahat bir hayata kavuşturmak olduğu; fakat türlü sıkıntılar çekilerek yaşanan ihtilallerin sadece sınırlı zümrenin işine yaradığı, asıl sıkıntıyı çeken halkın huzurunu sağlayacak selim bir yola girilmediği belirtilmiştir. İhtilal yoluyla başa geçenlerin de kendilerini mutlak otorite olarak gördükleri, kendi kurdukları rejimi bu görüşe uyarladıkları, millî iradeyi hiçe sayan bu rejimlerin sonunun hüsrana olduğunun dile getirildiği yazıda ayrıca; Cumhuriyetin ebedi oluşunun "*Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir*" parolasına dayandığı, 1923'ten beri Türk milletinin olgun iradesiyle işlenip mükemmelleşen Cumhuriyete, en ideal şekli verecek olanın da Atatürk'ün bu kıymetli eseri emanet ettiği münevver ve inkılapçı Türk gençliğinin olduğu söylenmiştir (Kurtuluş Ardahan, 29 Ekim 1954, s. 1-2).

Cumhuriyetin 31. yıldönümü vesilesi ile mülki idareciler arasında tebrik telgrafları da çekilmiştir. Bu vesile ile Kars Valisi Hadi Üçer Ardahan halkının bayramını tebrik eden telgrafi Kurtuluş Ardahan ve Serhad Ardahan gazeteleri Neşriyat Müdürlüğüne ve 28 Ekim Perşembe günü hoparlörle halka duyurması için Ardahan Belediye Reisliği'ne göndermiştir. Kurtuluş Ardahan gazetesi de bu tebrik telgrafına;

"Cumhuriyetimizin 31. yıl dönümü münasebetile bilmukabele Sayın ve kadirşinaz Valimiz General Hadi Üçerin bayramlarını bütün Serhad halkı namına tebrik eder ve bilvesile üstün saygılarımızı sunarız" diyerek karşılık vermiştir (Kurtuluş Ardahan, 29 Ekim 1954, s. 1).

Cumhuriyetin 32. yıldönümü olan 1955 yılı kutlama hazırlıklarına, bayramın canlı ve güzel geçebilmesi adına resmi ve gayri resmi teşekküller birlik olup; Ardahan Kaymakamlığı yönetiminde günler öncesinden başlamıştır (Serhad Ardahan, 26 Ekim 1955, s. 1).

28 Ekim 1955 Cuma günü saat 13.00'da başlayıp ve 30 Ekim 1955 Pazar saat 24.00'da bitmesi planlanan kutlama programının içeriği 1954 yılı kutlama programı ile aynıdır (Kurtuluş Ardahan, 26 Ekim 1955, s. 1-2; Kurtuluş Ardahan, 27 Ekim 1955, s. 2).

Serhad Ardahan gazetesinde Cumhuriyetin 32. yıldönümü vesilesi ile 29 Ekimde;

"Hürriyete Bugün Kavuşmuştuk; Çok Pahalıya Mal Olan Bu Hürriyeti Daha Büyük Pahaya da Olsa Muhafazaya Bekçiyiz Hürriyetimizi Şekillendiren Cumhuriyet Bayramınının 32 inci Yıldönümü Kutlu Olsun" manşeti ilk sayfada atılmış ve *Günün Manası* başlığında bir yazı yer almıştır. Yazıda; iç ve dış düşmanlarımızın temizlenmesiyle sonuçlanan Türk İstiklal Harbi'nden sonra asil Türk milletinin, Cumhuriyetle birlikte ferdi iradeden milli iradeye geçtiği belirtilmiş, Türk istiklalinin ve inkılaplarının eşsiz kahramanı Atatürk'ün emaneti olan Cumhuriyet rejimimizin milletimizle ve vatanımızla birlikte ebedi olması temenni edilmiştir (Serhad Ardahan, 29 Ekim 1955, s. 1).

Kurtuluş Ardahan gazetesinde ise "*Cumhuriyetimizin 32 inci Yıl Dönümü Büyük Türk Milletine Kutlu ve Uğurlu Olsun.*" başlığı atılmış ve Av. Mahmut Erdoğan tarafından *Cumhuriyet* başlıklı; istiklal ve Cumhuriyetin önemini belirten bir yazı yer almıştır.

Cumhuriyetimizin korunması ve idamesi yolunda üzerimize düşen görevin büyüklüğünün özellikle vurgulandığı yazıda;

“İstiklal ve Cumhuriyet yalnız kazanılmakla kurtarılmakla, ebedi olarak yaşayamaz. İstiklal ve Cumhuriyet, bizim gibi büyük fırtınalardan çıkmış ve hâinen etrafı aç kurtlarla çevrili uluslar tarafından, onu tam olarak anlamakla, onu tam olarak korumaya daima fiilen hazır olmakla yaşatılabilir.” gibi ifadelerle Cumhuriyetimizin korunması adına yapılması gerekenler dile getirilmiştir (Kurtuluş Ardahan, 29 Ekim 1955, s. 2).

1.2. 1956-1960 Yılları Arası Kutlamalar

Cumhuriyetin ilanının 33. yıldönümü olan 1956 yılı kutlama programı önceki yıllarda olduğu gibi 3 gün sürecek şekilde planlanmakla birlikte bu yıl Cumhuriyetin ilan anını temsil eden top atışı, Atatürk Anıtına çelenk koyma töreni, davul zurna eşliğinde gerçekleşecek olan eğlenceler ve yine öğrencilere millî-askeri konulu film seyrinin olmadığı görülmüştür. Önceki yıllara göre etkinliklerin azaldığı program şu şekildedir:

- 1) Cumhuriyetin ilanının 33. yıldönümü münasebetiyle Cumhuriyet Bayramı 28 Ekim 1956 Pazar günü saat 13.00’da başlar ve 30 Ekim 1956 Salı günü saat 14.00’a kadar devam eder.
  - a. Bayram süresince resmi, hususi daire, müessese, kurum ve mesken, ticarethaneler bayraklarla donatılacak ve gece ışıklandırılacaktır. Belediye tarafından bazı yerlere kurulacak zafer takları donatılacaktır.
- 2) Resmikabul ve bayramlaşma
  - a. 29 Ekim 1956 Pazartesi günü saat 09.00’da kaymakamlıkça yayınlanacak listedeki protokol sırasına göre subayların, memurların, müessese teşekkül ve cemiyet mensuplarının tebrikleri hükümet konağında kabul edilecek ve kabul töreni 09.00’da bitmiş olacaktır.
  - b. Merasim sahası sağlık merkezi önündeki spor alanıdır. Saat 09.30’da merasime ve resmigeçite katılacak askeri kıtalar, izciler, öğrenciler, sporcular ve ulusal kurumlar spor sahasında tertip komitesi tarafından kendilerine gösterilen yerleri almış olacaklardır.
  - c. Sahada mezkûr birliklerin ve diğer teşekküllerin alacakları yerin tanzimi ve resmigeçitin tertibi Garnizon Komutanlığı’nın tayin edeceği bir subay, ortaokul müdür vekili, maarif memuru tarafından düzenlenecek ve düzenin temini yolunda emniyet komiserliği bu heyetin çalışmalarına yardımcı olacaktır.
  - d. Merasim sahasında tribün ve çadır kurulması hususu Garnizon Komutanlığınca, bir kürsü temini ile hoparlör tesisatının kurulması İstiklal Marşı plakanın temini belediye başkanlığınca sağlanacaktır.
  - e. Hükümet konağındaki kabul töreni bittikten sonra kaymakam, yanında 3. Savcı Alayı komutanı olduğu halde merasim alanına gelecek ve alanda tertip komitesi tarafından düzenlenmiş krokiye göre yerlerini almış olan askerler, diğer gruplar ve halk topluluklarının önünden geçerek bayramlarını kutladıktan sonra Garnizon Komutanı ile beraber hazırlanan yere geçecek bu esnada hoparlörle İstiklal Marşı çalınacak, bayrak direğe çekilecektir. Ardından başta askeri kıtalar ve onu takiben izciler, öğrenciler, sporcular ve ulusal kurumların şeref tribünü önünden resmigeçiti başlayacaktır.
  - f. Merasim yerinde tertip komitesinin vazifesi dışında kalan emniyet ve asayişin temini yolundaki tertibat jandarma komutanlığı ve emniyet komiserliğince

alınacak, geçit sahasındaki yol açık tutulacaktır. Programda yazılı spor alanındaki törene bütün Ardahanlı vatandaşlar davetlidir.

3) Eğlenceler

- a. 29 Ekim Pazartesi gecesı Süvari Alayı Komutanlığınca fener alayı tertip edilecek ve lüzumlu malzeme belediyece temin edilecektir (Serhad Ardahan, 25 Ekim 1956, s. 1; Serhad Ardahan, 26 Ekim 1956, s. 1).

Bu yıl hükümet konağında tebrikatın kabul törenine ait protokol listesi de yer almıştır. Söz konusu liste şu şekildedir:

- 1) Milletvekilleri.
- 2) Garnizon komutanı, subay ve astsubaylar.
- 3) Yargıçlar ve baro erkânı.
- 4) İçişleri Bakanlığı memurları.
- 5) Maliye Bakanlığı memurları.
- 6) Milli Eğitim Bakanlığı memurları.
- 7) Ekonomi Bakanlığı memurları(Ofis ajan müdürleri ve mensupları).
- 8) Sağlık Bakanlığı memurları.
- 9) Gümrük ve Tekel Bakanlığı memurları.
- 10) Tarım Bakanlığı memurları(Ziraat, orman, veteriner teşkilatı).
- 11) Ulaştırma Bakanlığı memurları(PTT).
- 12) Diyanet, Tapu ve Meteoroloji.
- 13) Genel Meclis üyeleri.
- 14) Belediye Başkanı ve üyeleri.
- 15) Siyasi partiler.
- 16) Ticaret ve Sanayi Odası Başkan ve üyeleri.
- 17) Ulusal Kurullar(Çocuk esirgeme, kızılây ve hava kurumu şubesi).
- 18) Cemiyetler kanununa göre teşkil edilmiş dernekler ve kulüpler.
- 19) Bankalar.
- 20) Basın mensupları (Kurtuluş Ardahan, 26 Ekim 1956, s. 1).

Kazada Cumhuriyetin 33. yıl dönümüne özel Garnizon Komutanlığı tarafından 29 Ekim gecesinde bir aile toplantısı planlanmıştır. Söz konusu toplantının içeriği şu şekildedir:

- 1) 29 Ekim 1956 Pazartesi gecesı saat 20.00'da askeri gazinoda bir aile toplantısı yapılacaktır. Toplantı için gerekli pikap, plak ve hoparlör tertip komitesi tarafından sağlanacaktır.
- 2) Aile toplantısı içkili olup; bütün memur, subay ve Ardahan halkı eşleriyle birlikte bu toplantıya davetlidir.
- 3) Askeri gazinoda gerçekleşecek olan bu aile toplantısı için gerekli düzen ve hazırlıklar garnizon komutanlığının idaresine bırakılmıştır.

Bu aile toplantısında; masrafların şahsa ait olduğu ve halkın eğlenceli vakit geçirmesi adına belediye tarafından iki takım davul ve zurnanın temin edildiği de ayrıca 2 not şeklinde belirtilmiştir (Serhad Ardahan, 26 Ekim 1956, s. 1).

Her yıl olduğu gibi bu yıl da Cumhuriyet ile alakalı yazıların yer aldığı Kurtuluş Ardahan gazetesinde Cumhuriyetin 33. yıl dönümüne özel Başöğretmen Halil Erdoğan tarafından “*Cumhuriyetin 33. yıl dönümü anarken*” başlıklı bir yazı kaleme alınmıştır. Erdoğan yazısında öncelikle *Hakimiyet Milletindir* parolasıyla gerçekleşen Cumhuriyetin ilan edildiği gün yaşanan gelişmeleri anlatmış, ardından da Cumhuriyetin ilanından sonra gerçekleşen inkılaplarla ülkemizin muasır medeniyetler seviyesine çıktığını, gerek siyasi ve gerekse iktisadi sahada büyük devletler arasına tıpkı eski Türk devletlerinde olduğu gibi layık olduğumuz yere geldiğimizi söylemiştir. Erdoğan; Cumhuriyetin Türk milletine bahşettiği iyilikleri şu sözleriyle ifade etmiştir:

“*Cumhuriyet devri, ümitsiz, cesareti kırık, benbin, kendi gücünden şüpheli insanlar yerine, Ümitli: azimkar, nikbin, kendi sonsuz kuvvetine iman etmiş çelik gibi bir millet yarattı. Yaşasın Türkiye Cumhuriyeti hükümeti*” (Kurtuluş Ardahan, 29 Ekim 1956, s. 1).

Gazetede Cumhuriyetin samimi bir dille ifade edildiği bir de şiir yer almıştır. İki mısra olan şiir şu şekildedir:

“*Cumhuriyet*

*En büyük gündür bugün
Türklüğe ündür bugün
Çakan süngüdür bugün,
Yaşasın Cumhuriyet*

*Coştukça gönlüm coşar
Taştıkça sevgim coşar,
Sevdikçe elbet yaşar,*

Yaşasın Cumhuriyet (Kurtuluş Ardahan, 29 Ekim 1956, s. 1).

Cumhuriyetin ilanının 34. yıl dönümü olan 1957 yılı kutlamaları 28 Ekim 1957 Pazartesi günü öğleden sonra başlayıp, 30 Ekim 1957 Çarşamba gününün sonuna kadar devam edecek şekilde, önceki yıllarda olduğu gibi 3 günlük hazırlanmakla beraber; kutlamaların içeriği birkaç değişiklikle 1956 yılında hazırlanan programla paralellik göstermiştir (Serhad Ardahan, 29 Ekim 1957, s. 1).

Kutlamaların Ardahan kazasında gayet güzel geçtiğini belirten Serhad Ardahan gazetesi 29 Ekim günü yapılan törende konuşan Turgut Sevmen’in hitabetini de yayımlamıştır. Sevmen hitabetinde; hürriyet’in uzun ve yorucu yollarında çile doldurmuş bir milletin parçası olmaktan neşe ve hareket içinde olduğumuzu; neşeli oluşumuzun sevdasını çektiğimiz hürriyetle baş başa olmamızdan; hareketli oluşumuzun da modern dünyanın dinamik prensipleri ile dopdolu olmamıza bağlamış ve bu neşe ve dinamik prensiplerle de haklı olarak bayramımızı gerçekleştirdiğimizi söylemiştir. Atatürk önderliğinde vatan ve hürriyet için savaşıldığı ve bu savaşın kazanıldığını belirten Sevmen; Türk milletinin insanlığı, yaşamayı, çağdaş medeniyeti ve hürriyeti sevdiğini; intikam hissimizin kin ve nefret duygularımızın yalnız zulme karşı olduğunu, zalimin zulmü devam ettikçe bizim de intikam hissimizin devam edeceğini vurgulamış, Ulu öndere ithafen de; “*Atam sen rahat uyu..Milletçe hür yaşamayı itsiye kuvvetli benliğimiz gene milletçe yükselmenin zeoki içindedir. Bu zeokle haykırıyoruz Yurtta barış cihanda barış...*” diyerek hitabetini tamamlamıştır (Serhad Ardahan, 31 Ekim 1957, s. 1).

Cumhuriyetin ilanının 35. yıl dönümü kutlamaları olan 1958 yılında, önceki yıllarda olduğu gibi 3 gün sürecek bir program tertip edilmiştir. Programa göre

kutlamalar 28 Ekim 1958 Salı günü öğleden sonra başlayıp, 30 Ekim 1958 Perşembe günü sonuna kadar devam edecekti. Kutlama Programı 1957 yılı ile paraleldir (Serhad Ardahan, 25 Ekim 1958, s. 1).

Olumsuz hava koşullarına rağmen bayramın çok güzel geçtiğini belirten Serhad Ardahan gazetesi bayram günü yaşananları şu şekilde ifade etmiştir; Cumhuriyet Bayramı şehrimizde gayet güzel kutlandı. Havanın pek soğuk olması halkın coşkusuna engel olamadı, bilhassa askeri birliğimizin resmigeçidi fevkalade heyecanlı oldu. Tankların geçişinde duyulan heyecan vatandaşın emniyet hissine sahip olmasının tam delili oldu. Özel teşekküllerin ve okulların bayrama gösterdikleri alakanın da çok büyük olduğunu belirten gazete, törenin tertip ve idaresinin muazzamlığı karşısında da söylenecek lafın kalmadığını belirtmiştir (Serhad Ardahan, 31 Ekim 1958, s. 1).

Bu yıl bayram münasebeti ile bir de balo düzenlenmiştir. 29 Ekim gecesi Ardahan Şehir Kulübü'nde tertip edilen balonun, neşe içerisinde geçtiği belirtilmiş, Şehir Kulübü salonunun küçük olmasından dolayı davetli listesinin geniş tutulmaması durumunun da gecede yaşanan eksiklik olduğu söylenmiştir (Serhad Ardahan, 31 Ekim 1958, s. 1).

Önceki yıllarda olduğu gibi 1959 yılında Cumhuriyetin 36. yıl dönümü kutlamaları da heyecanla gerçekleşmiştir. Havanın yağışsız olması bayrama katılımı daha mümkün kılmış, okullar ve alay, belediye önünde muazzam bir resmigeçit yapmış, günün anlam ve önemi de ağır ceza reisi Remzi Ertan'ın hitabelerinde şekillenmiştir. Belediyenin mikrofon temin edememiş olması gibi bazı ufak aksaklıklara rağmen, Cumhuriyet Bayramı gayet güzel ve neşe içerisinde kutlanmıştır. Bu güzel günün gecesinde ise askeri gazinoda bayrama özel bir balo tertip edilmiştir (Serhad Ardahan, 30 Ekim 1959, s. 1).

İhtilal sonrası ilk bayram olan 1960 yılı Cumhuriyet Bayramı'nda, Serhad Ardahan gazetesi 29 Ekim'de;

"Büyük Atatürk'ün Millete Emaneti olan Cumhuriyet Bayramımızın 37. Yıldönümü Kutlu olsun" başlığını atmış ve başlığın altına da *"Bugünkü bayram münasebetiyle askeri merasim, yapılacak, bu merasime öğrenciler de katılacaktır"* bilgisini eklemiştir.

Yine söz konusu gazetede; 1960 yılı kutlamalarına ilişkin; Cumhuriyet Bayramı'mızın 37. yıldönümünün bütün yurttaki merasimle kutlanacağı, 28 Ekim'de saat 13.00'da Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in Ankara radyosundan yaptığı bir konuşma ile bayramı açtığı, Cumhuriyetin ilan günü olan 29 Ekim de ise Ardahan'da bütün resmi teşekküller ve halk ile Cumhuriyet Bayramı'mızın 37. yıl dönümünün kutlanacağı, bu doğrultuda da gereken hazırlıkların yapıldığı bilgisi yer almışken; bayram münasebetiyle askeri birliklerin ve öğrencilerin katılımı ile gerçekleşmesi planlanan askeri merasim de tekrar edilmiştir. Yine kutlamaların gecesinde askeri birlikler tarafından fener alaylarının tertip edileceği haberi de gazetede yer almıştır. Her yıl olduğu gibi bu yıl da Cumhuriyetin anlam ve önemini belirten yazılar yayınlanmış ve bu vesile ile Serhad Ardahan gazetesinin mesul müdürü Halis Özdemir tarafından milli irade doğrultusunda ilan edilen Cumhuriyetin önemi *Cumhuriyetçiyiz* başlıklı yazıda anlatmıştır (Serhad Ardahan, 29 Ekim 1960, s. 1).

Sonuç

29 Ekim 1923'te ilan edilen Cumhuriyet idaresinin 1925'te bayram olarak kutlanmasına karar verilmesinden sonra yurt genelinde olduğu gibi, Ardahan kazasında da "Cumhuriyet Bayramı" kutlamalarının layıkıyla yerine getirilebilmesi için başta kazanın mülki idarecileri olmak üzere diğer yöneticiler tarafından da yoğun bir çaba sarf edilmiştir. Yaklaşık 40 yıl Rus esareti altında kalan ve 23 Şubat 1921 'de anavatanına katılan serhad şehri Ardahan'da Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan Cumhuriyet Bayramı

kutlamalarına; CHP Genel Sekreterliğinin talimatları doğrultusunda, CHP Ardahan teşkilatı ve Ardahan Halkevi'nin büyük destek verdikleri anlaşılmaktadır.

DP Dönemi'ne geçildiğinde Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, Diyarbakır ve Bafra'da yapılan kutlama örneklerin de olduğu gibi 3 günlük ve benzer programlarla kutlanmıştır. Ardahan'da bulunan resmi ve gayri resmî kurumların işbirliğiyle günler öncesinden başlayan bayram hazırlıkları sonucunda zengin içerikte programlar oluşturulmuş ve bu programlar Cumhuriyet idaresine yakışır tarzda uygulanmıştır. Cumhuriyetin ilan günü olan 29 Ekim'de Ardahan'da havanın soğuk olması durumu halkın bayrama katılmasına engel olamamış, halk büyük bir coşkuyla kutlamalara iştirak etmiştir. Mülki amirlerin, okulların, askerlerin, ulusal kurumların, sporcuların, esnafın ve atlıların yoğun ilgisiyle gerçekleşen kutlama günlerinde, merasim alanında günün anlam ve önemini belirten hitabetler yer aldığı gibi, 1953 yılından itibaren canlanıp süreklilik kazanan Ardahan yerel basınında da Cumhuriyetin ilanının aşamaları, Cumhuriyetin önemini ve Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk milletine kazandırdıklarını konu edinen yazı ve şiirler yer almıştır. Kutlamaların eğlence kısmında, milli havalar eşliğinde oynanan milli oyunlar, fener alayları, Cumhuriyet baloları ve aile toplantıları ile de Cumhuriyete olan bağlılık pekiştirilmek istenmiştir. Kutlamalar sadece kaza merkezinde değil, nahiye ve köylerde de yapılmıştır.

27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra gerçekleşen ilk kutlama olan 1960 yılı kutlamalarında ise askerinin etkisi görülmüştür. Söz konusu yıl askeri birlikler ve öğrencilerin katılımı ile yapılması planlanan askeri merasim ve önceki yıllarda belediye tarafından düzenlenen fener alaylarının bu yıl askeri birlik tarafından yapılacağı bilgisi, kutlama hazırlıkları bakımından farklılık arz eden kısımlar olmuştur.

Kısaltmalar

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

BCA: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

DP: Demokrat Parti

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TC: Türkiye Cumhuriyeti

Kaynakça

Arşivler

TC. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 030.18.01.01/011.48.17, s. 3.

BCA, 490.01/1145.18.1, s. 23.

BCA, 490.01/1145.18.1, s. 24.

BCA, 030.18.01.02/124.80.12.

İnternet Kaynakları

TDK Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/> [Erişim Tarihi: 2.09.2023].

Kitap, Makale ve Tezler

- Akandere, O. (2010). 1946 Genel Seçimleri ve Sonuçları Üzerinde İktidar ve Muhalefet Partileri Arasında Yapılan Tartışmalar. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 26 (17), 1-26.
- Alpaslan, E. ve Aydın, T. (2015). Tek Parti Döneminde Maraş'ta Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1934-1945). *KSÜ, Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (2) , 261-284.
- Baran, S. (2018). Türk Basın Kanunlarının Genel Görünümü ve 5651 Sayılı Kanun'un İnternet Gazeteciliğine Etkileri Üzerine Bir Tartışma. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5 (4) , 387-404.
- Doğaner, Y. (2007). Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Kutlamaları. *Askerî Tarih Araştırmaları Dergisi*, 9, 119-143.
- Gündoğdu, Ş. K. vd. (2022). 100. Yılında Ardahan Basın Tarihi (1922-2022). *Ardahan Değerlemeleri 4.* (ed. İhsan Kurtbaş). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. Basım I.
- Güngör, S. (2010). 14 Mayıs 1950 Seçimleri ve CHP'de Bunalım. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 193-208.
- Haykır, H. (2021). Tek Parti Döneminde Urfa'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1934-1945). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(3), 1355-1373.
- Haykır, Y. ve Çevik, M.(2014). Tek Parti Döneminde Elâzığ'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1934-1945). *Turkish Studies*, 9 (7), 331-377.
- Kırzioğlu, M.F. (1953). *Kars Tarihi* C. I. İstanbul: Işıl Matbaası.
- Salman Bolat, B. (2007). *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları 1923-1960*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Sarıkaya, M. (2020). Ardahan'daki İlk Süreli Yayın: Yeşil Yuva. *Folklor Akademi Dergisi* , 3 (2) , 395-422 .
- Şavklı, C. (2019). Demokrat Parti Döneminde Diyarbakır'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları ve Kutlamaların Yerel Basına Yansımaları (1950-1960). *TurkishStudiesHistorial Analysis*, 14 (2), 359-382.
- Şavklı, C. ve Ertem, G. (2019). Kars'ta Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1930-1949). *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 199-226.
- Şimşek, O. (2015). Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Genel Nüfus Sayımında Ardahan Vilâyeti'nin Nüfus Özellikleri. *Belgü*, 1 , 201-227.
- Narin, R. (2023). Türkiye'de Cumhuriyet'in Onuncu Yıldönümü Kutlamaları: Adapazarı Örneği. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8 (1) , 725-759.
- Topçu, İ. (2014). *1946-1960 Yılları Arası Kars'ta Siyasi ve Sosyal Hayat*. Doktora Tezi. Kars: Kafkas Üniversitesi.
- Yavaş, M. (2023). Demokrat Parti Dönemi'nde Bafra'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları ve Kutlamaların Yerel Basına Yansımaları (1950-1960). *Tarihi, Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Bafra*, C. 4. (ed. Osman Köse). Ankara: Berikan Yayınevi.
- Yıldız, N. (1996). Demokrat Parti İktidarı (1950-1960) Ve Basın. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 51 (01) , 481-505.

Resmi Yayınlar

(23 Teşrinievvel 1933). Cumhuriyet İlanının Onuncu Yıl Dönümü Kutlama Hakkındaki 2305 Sayılı Kanuna Müzeyyel Kanun. *Resmi Gazete*.

TBMM Zabıt Ceridesi, 1976. Devre: 2, C. 18, TBMM Matbaası, Ankara.

Sürelî Yayınlar**Ardahan Gazetesi**

(7 Mayıs 1953). *Ardahan*, 1.

(18 Mayıs 1953). *Ardahan*, 1.

Ardahanın Sesi Gazetesi

(7 Mayıs 1953). *Ardahanın Sesi*, 1.

(19 Mayıs 1953). *Ardahanın Sesi*, 1.

Kurtuluş Ardahan Gazetesi

(2 Ocak 1954). *Kurtuluş Ardahan*, 1.

(10 Ekim 1957). *Kurtuluş Ardahan*, 1.

Buzluk, M. (1 Kasım 1954). Ardahan'da Cumhuriyet Bayramı Coşkun Bir Heyecanla Kutlandı. *Kurtuluş Ardahan*, 1.

Buzluk, M. (29 Ekim 1954). Bizim Cumhuriyetimiz. *Kurtuluş Ardahan*, 1-2.

(29 Ekim 1954). *Kurtuluş Ardahan*, 1.

(26 Ekim 1955). Cumhuriyet Bayramı Törenle Kutlama Programı. *Kurtuluş Ardahan*, 1-2.

(27 Ekim 1955). Cumhuriyet Bayramı Törenle Kutlama Programı. *Kurtuluş Ardahan*, 2.

Erdoğan, M. (29 Ekim 1955). Cumhuriyet. *Kurtuluş Ardahan*, 2.

(26 Ekim 1956). Hükümet Konağında Tebrikatın Kabul Törenine Ait Protokol. *Kurtuluş Ardahan*, 1.

Erdoğan, H. (29 Ekim 1956). Cumhuriyetin 33. Yıl Dönümü Anarken. *Kurtuluş Ardahan*, 1.

(29 Ekim 1956). Cumhuriyet. *Kurtuluş Ardahan*, 1.

Serhad Ardahan Gazetesi

(3 Ağustos 1953). *Serhad Ardahan*, 1.

(21 Nisan 1980). *Serhad Ardahan*, 1.

(26 Ekim 1953). Cumhuriyet Bayramını Kutlama Programı. *Serhad Ardahan*, 1.

(15 Kasım 1955). D.P. Listesi Bütün Olarak Belediye Meclisini Kazandı. *Serhad Ardahan*, 1.

(28 Ekim 1954). Cumhuriyet Bayramı Hazırlıkları İlerliyor. *Serhad Ardahan*, 1.

(28 Ekim 1954). Cumhuriyet Bayramı Tören ve Kutlama Programı. *Serhad Ardahan*, 1-2.

(26 Ekim 1955). Cumhuriyet Bayramı Hazırlıklarına Başlandı. *Serhad Ardahan*, 1.

(29 Ekim 1955). Günün Manası. *Serhad Ardahan*, 1.

(25 Ekim 1956). Cumhuriyet Bayramı Tören ve Kutlama Programı" *Serhad Ardahan*, 1.

(26 Ekim 1956). Cumhuriyet Bayramı Tören ve Kutlama Programı. *Serhad Ardahan*, 1.

(26 Ekim 1956). 29 Ekim Gecesi Yapılacak Aile Toplantısı. *Serhad Ardahan*, 1.

(29 Ekim 1957). Cumhuriyet Bayramı Tören ve Kutlama Programı. *SerhadArdahan*, 1.

(31 Ekim 1957).Cumhuriyet Bayramı Şehrimizde Gayet Güzel Kutlandı. *Serhad Ardahan*, 1.

(25 Ekim 1958). Cumhuriyet Bayramı Kutlama Programı. *Serhad Ardahan*, 1.

(31 Ekim 1958). Cumhuriyet Bayramı Havanın Kötü Olmasına Rağmen Çok Güzel Kutlandı. *Serhad Ardahan*, 1.

(31 Ekim 1958). Cumhuriyet Bayramı Münasebetiyle Verilen Balo Gayet Güzel Geçti. *Serhad Ardahan*, 1.

Işık Gazetesi

(31 Ocak 1955). *Işık*, 1.

(1 Mart 1955). *Işık*, 1.

Yeşil Yuva Dergisi

(1 Ekim 1922). *Yeşil Yuva*